100 de ani de la nașterea lui Emil Racoviță

La 15 noiembrie 1968, se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Emil Racoviță, cel mai mare biolog al poporului nostru, una din figurile proeminente ale biologiei secolului al XX-lea.

Comemorarea centenarului marelui savant este un prilej de bucurie pentru noi toți, fiindcă de fiecare dată cînd ne întoarcem cu gîndul și cu inima la vreunul din marii noștri înaintași simțim nu atît satisfacția unei datorii împlinite, cît reconfortarea aducătoare de energie a revenirii spre sursele de inspirație, spre izvoarele de puternică originalitate creatoare cărora poporul nostru le-a dat naștere.

Emil Racoviță a lăsat o moștenire prea valoroasă pentru ca cei care au datoria de a-i continua în țara sa activitatea pe făgașele deschise de el să părăsească grija de a menține cercetările la înălțimea pe care Racoviță însuși a cucerit-o cu mai multe decenii în urmă. Avem datoria față de memoria marelui savant, față de conștiința noastră de a stabili cu obiectivitate, de a analiza cît mai realist rezultatele obținute prin prisma realizărilor mondiale în acest domeniu. Numai așa vom ști ce trebuie completat și ce trebuie remediat în anii care vin. Numai așa vom putea face o planificare judicioasă pentru viitoarele cercetări.

La noi, cercetările speologice au fost reorganizate în 1956 prin înființarea Institutului de speologie din București, care împreună cu secția din Cluj a evoluat într-un timp relativ scurt, devenind de cîțiva ani o unitate de cercetare bine organizată. În 12 ani de existență, acest institut a avut o activitate bogată, multilaterală, desfășurată cu continuitate și soldîndu-se în fiecare an cu noi descoperiri, cu noi lucrări, lărgindu-se necontenit cîmpul de cercetări și orizontul cercetătorilor, în majoritate tineri.

Din 1956 pînă astăzi, numărul peșterilor cunoscute în țara noastră a crescut considerabil. Între 1920 și 1956 — adică în 36 de ani — fuseseră studiate aproximativ 350 de peșteri, răspîndite în marea lor majoritate în Carpații Meridionali și în Munții Apuseni. În ultimii 12 ani au fost cercetate încă aproape 700 de peșteri în Banat, Oltenia, Munții Apuseni, zona Hațeg, Jiul de vest, Vîrghiș, Munții Rodnei și Dobrogea, ceea ce oglindește creșterea puternică a intensității cercetării și explorării din ultimul

Lucr. Inst. de speol. „Emil Racoviță", t. VII, p. 5—9, București, 1968

timp. Să nu uităm de asemenea că în această perioadă au fost descoperite, explorate și studiate cele mai mari și cele mai spectaculoase peșteri din țara noastră, ca, de pildă, Peștera de la Izvorul Tăușoarelor din Munții Rodnei, Peștera Vîntului din Munții Pădurea Craiului, Peștera Topolnița din Oltenia (cele două din urmă de peste 12 km lungime), Peștera Cioclovina cu Apă etc. S-au întreprins numeroase tentative de explorare a Peșterii Șura Mare, monumental curs subteran, situat pe versantul de vest al Munților Sebeșului, unde s-a reușit în 1967 să se înainteze doar pe o lungime de 3,5 km. Mai trebuie amintită și descoperirea, în 1959, a galeriei noi a Peșterii Cloșani, cea mai frumos împodobită cu cristale de calcită și cu helictite dintre toate peșterile din țara noastră. Descoperirea acestei adevărate lumi subterane noi a prilejuit o îmbogățire a bagajului de date științifice cu privire la peșterile noastre.

Tot în această perioadă s-a trecut de la faza extensivă *de cercetare, folosită de R a c o v i ț ă cu scopul de a obține în cît mai scurt timp inventarul peșterilor, al faunei lor, precum și datele asupra răspîndirii geografice a speciilor, la faza de studiu* intensiv *al peșterilor. Aceste studii au ridicat noi probleme, contribuind la lărgirea continuă a orizontului cercetărilor, despre care R a c o v i ț ă spunea că reprezintă un proces normal ce se datorește caracterului sintetic al speologiei.*

Astfel, numărul mare de peșteri studiate și fenomenele caracteristice mediului subteran, ca formațiunile de calcită, aragonită etc., sau fauna actuală cu caracterele ei extraordinare, sau depozitele de umplutură, atît de interesante uneori din punct de vedere paleontologic, antropologic, arheologic, au îndemnat pe cercetătorii institutului, aproape toți biospeologi, să caute explicația unor fenomene care erau în afara biospeologiei, ca, de exemplu, fenomenul de geneză a peșterilor, ceea ce i-a antrenat spre geomorfologie, geologie și hidrologie. Microclimatul, capitol de legătură al speologiei fizice cu biospeologia, a fost din ce în ce mai bine cercetat, remarcîndu-se chiar o specializare în acest domeniu a unui colectiv de la secția din Cluj, care a întreprins în ultimii ani lucrări interesante la Ghețarul de la Scărișoara.

Dar, dintre toate activitățile pe care le-au avut cercetătorii Institutului de speologie, cele mai interesante au fost acelea desfășurate în domeniul biospeologiei și al paleontologiei. Rezultatele obținute în aceste două direcții sînt atît de bogate și de multilaterale, încît, deși o expunere pe scurt devine dificilă, merită să fie amintite.

Coleopterele, care fuseseră căutate în perioada 1920—1930 de R e n é J e a n n e l în peșterile din Oltenia, Hunedoara și mai ales din Munții Apuseni, au furnizat după 1956 un mare număr de specii noi, interesante, care scăpaseră atenției ilustrului entomolog, neobosit căutător al faunei subterane de pretutindeni. Alte grupe de insecte (colembole, diptere, lepido-

ptere) au dat, la rîndul lor, forme subterane încă necunoscute. Un procent însemnat de specii noi l-au adus, în aceeași perioadă, de asemenea arahnidele și miriapodele.

În privința faunei acvatice subterane, au fost descoperite multe specii noi de planarii, mermitide, oligochete, crustacee, hidracarieni. Cercetările întreprinse de institut au furnizat în această a doua etapă a biospeologiei românești numeroase specii și genuri noi pentru știință. Uneori — ca în cazul hidracarienilor — a fost necesar să se creeze chiar familii și superfamilii noi pentru formele descoperite.

Mai important ne apare nu atît faptul că, prin activitatea specialiștilor de la Institutul de speologie, a fost completat inventarul faunei subterane a țării noastre, cît mai ales că în acești 12 ani s-a format un colectiv de specialiști, care au putut să ducă la îndeplinire această misiune. Să nu uităm că pînă în 1956 materialul subteran descoperit era încredințat, cu rare excepții, unor specialiști străini.

În momentul de față, țara noastră este considerată pretutindeni drept una din cele mai bogate regiuni geografice în faună subterană acvatică și terestră. Această părere se datorește mai ales activității intense desfășurate în Institutul de speologie nu numai acum patru decenii, dar și în perioada celor 12 ani din urmă. Efortul zilnic al cercetătorilor s-a soldat, așa cum am văzut, cu descoperirea a nenumărate forme subterane din diferite grupe.

Un fapt îmbucurător este acela că sistematicienii institutului au întreprins și studii de ecologie și de dezvoltare a unor forme subterane. Zoogeografia mai ales preocupă în permanență pe toți biospeologii români.

Pe de altă parte, au fost studiate medii de viață și biotopuri necercetate în trecut, care contribuie substanțial la cunoașterea în ansamblu a domeniului subteran (biotopul higropetric din peșteri și domeniul litoclazic, reprezentat de fisurile rocilor).

Astăzi ne apare clar că biospeologia tinde să devină la noi un domeniu de studiu biologic din ce în ce mai complex.

Cercetătorii sectorului de paleontologie al institutului au avut de asemenea o activitate susținută, obținînd rezultate remarcabile cu totul inedite pentru speologia românească. Descoperirile pe care le-au adus săpăturile de la Peștera La Adam din Dobrogea, efectuate din 1956 pînă astăzi, au devenit pretutindeni cunoscute. Numărul mare (70) de specii cuaternare de mamifere, interesul pe care l-au prezentat piesele litice — unele provenind chiar dinainte de musterian — ‚mitreumul care a fost descoperit aici fac ca aceste săpături să constituie un succes real al institutului.

În același timp, în colaborare cu unele muzee din țară (Gheorgheni, Oradea, Mediaș), au fost cercetate depozite de terasă din raza de acțiune a acestor muzee, cu rezultate științifice importante.

Tot paralel cu săpăturile din Dobrogea au fost întreprinse și cercetările de la Bugiulești de pe valea Oltețului, care s-au soldat cu un real progres pentru cunoașterea villafranchianului și a faunei sale din țara noastră.

Din cele arătate se vede că rezultatele activității în domeniul speologiei au fost în perioada 1956—1968 incontestabil pozitive. Pentru ca această situație să rămînă și pe viitor tot atît de bună sau să devină și mai favorabilă, trebuie să analizăm și părțile negative, lacunele și greșelile.

O latură negativă, poate cea mai supărătoare, o constituie lipsa cercetării experimentale în biospeologia românească. Era de dorit ca pînă astăzi să fie rezolvate unele probleme de ecologie prin metoda experimentală, și anume acelea care puteau fi atacate cu mijloace mai simple, care nu necesitau existența unui laborator subteran. Dacă însă nicăieri nu s-au obținut rezultate spectaculoase în această direcție, aceasta se datorește faptului că mai întîi cercetătorii au fost atrași de problema dezvoltării speciilor adaptate la mediul subteran. Cei 16 ani de activitate a laboratorului de la Moulis ne dovedesc același lucru. La noi în țară, în lipsa unui laborator subteran, cercetătorii au urmărit această dezvoltare în peșterile supuse unor studii intensive. Prin reveniri repetate la peșterile respective, dezvoltarea organismelor cavernicole a putut fi studiată tot atît de bine ca și într-un laborator subteran. La noi s-a bucurat de succes în special studiul dezvoltării unor specii de diplopode și arahnide.

O dată cu amenajarea laboratorului de la Cloșani, care va începe în 1969, studiile asupra dezvoltării cavernicolelor se vor extinde asupra multor specii și vor fi inițiate cercetări experimentale. Stagiul efectuat de trei dintre cercetătorii noștri la laboratorul de la Moulis anul trecut va ajuta ca, de la bun început, activitatea viitorului laborator subteran să fie asigurată.

O altă lacună a cercetărilor biospeologice actuale de la noi o găsim în lipsa cercetărilor de speobotanică. În această direcție, studiile s-ar fi putut dezvolta pe mai multe linii importante și era cît se poate de profitabil ca o parte din activitatea Institutului de speologie să se sprijine și pe studii de microbiologie și algologie. Se știe astăzi că în peșteri prima verigă a lanțului trofic o constituie bacteriile autotrofe. Așa au dovedit atît cercetările lui E. Dudich, de acum aproape 40 de ani, cît și cele recente ale lui V. Caumartin și M. A. Gounod, bazate în special pe activitatea laboratorului subteran de la Moulis, condusă pînă acum doi ani de prof. A. Vandel și în momentul de față de prof. C. Delamare Deboutteville.

Cercetătorii noștri au făcut, sporadic, descoperiri în domeniul algologiei cavernicole, dar, în lipsa unor specialiști care să urmărească și altceva decît descrierea de forme noi și inventarierea formelor cunoscute, studiile nu pot avansa prea mult.

Dacă pînă astăzi lipsurile nu au putut fi înlăturate, trebuie să spunem că cel puțin în privința laboratorului subteran de la Cloșani acum, în anul centenarului nașterii lui Emil Racoviță, s-au luat măsuri concrete de pregătire a amenajărilor.

Se poate spune că biospeologia actuală — nu numai cea de la noi, ci de pretutindeni — profită în prea mică măsură de metodele pe care tehnica modernă le poate pune la dispoziție. Este o constatare ce nu poate fi tăgăduită. Explicația constă, după părerea noastră, într-o inerție la care ne împing și satisfacțiile rezultatelor cercetării, în care credem încă, uitînd că în orice moment este necesar să găsim drumuri din ce în ce mai multe pe care să ni le deschidem singuri, drumuri noi, la care știința trebuie să facă apel cu necesitate, dacă nu neîncetat, cel puțin din timp în timp. Uităm să apelăm la metode moderne și din cauză că direcțiile vechi de cercetare în biospeologie nu sînt încă epuizate. Mereu se descoperă specii noi de cavernicole, încît lumea subterană devine nesfîrșită. Chiar peșteri în care ai lucrat de multe ori în diferite anotimpuri încă mai pot oferi surprize. Aceasta se petrece mai ales cînd cercetarea are un pronunțat caracter intensiv. Prin metoda intensivă nu este greu să începi să observi numeroase fenomene din viața organismelor cavernicole, ceea ce îți provoacă satisfacții reale, fără să ți se permită însă să pătrunzi în precizarea unor generalizări satisfăcătoare. Cînd urmărești o anumită problemă, se poate întîmpla să descoperi altceva la ce nu te așteptai și tinzi să te mulțumești cu ceea ce ți s-a oferit, părăsind pentru un timp, dacă nu pentru totdeauna, problema pe care o urmăreai.

De fapt, la noi pînă în ultimul timp, și am putea spune că și astăzi, biospeologii cercetează tot ceea ce se poate cerceta într-o peșteră. Formația lor are un caracter multilateral, dar studiul cere în felul acesta o durată mai mare, concentrarea este mai anevoioasă. Pe acest temei a fost creată secția de speologie fizică a institutului, care este menită să degreveze pe biospeologi de studiul geomorfologic, hidrologic, de efectuarea planurilor peșterilor etc.

Din cele spuse se poate vedea că este absolut necesar ca studiile să se concentreze pentru a putea fi adîncite și urmărite prin metode și instrumente moderne.

Azi, în pragul sărbătoririi centenarului nașterii marelui român care a fost Emil Racoviță, privim cu tot optimismul în viitor, fiind convinși că munca cercetătorilor Institutului de speologie se adaugă cu cinste la efortul comun pentru progresul științei românești.

Dr.-doc. T. ORGHIDAN
DIRECTORUL INSTITUTULUI DE SPEOLOGIE
„EMIL RACOVIȚĂ", BUCUREȘTI